

FALAMOS DE CULTURA?

David Otero

(Logo do lume do solsticio de verán e ás portas do mes da nosa Patria, ano de Luisa Villalta, 2024)

*“Estaba a mai cortando patacas en picóns para a semente. Caían no balde coma se as agardase un burato negro de zinc. E mentres eu contemplaba aquela escena sinxela, o que acontecía en realidade era que a mai estaba dividindo o átomo coa certeza de que na terra volvería xerminar como o fai todo tubérculo...transformado en partículas elementais”
(Olga Novo, SERMOS GALIZA, nº609.)*

Falar dela, e a xeito de introdución deste importante tema, a cousa non é doada, pois a palabra, esa palabra, Cultura¹, ten unha extensión considerable (para bastantes moi elástica, mesmo como chicle, se non lle poñemos paro razoado). Tanto é así que hainos (e hainas) que ata mesmo cuestionan a súa utilidade. Outras e outros, tocante á Cultura, sexa referida en xeral, total ou particular, unha “cult” e outra popular, que isto hai que aclaralo, dinlle a ritmo paternalista (ou a coña paternalístico):

- Mira, escoita, ti sé ghuapa, ben bonita e ben divertida, e iso si, cala.

Case que todas e todos que así din e pensan sobre a Cultura, son líderes, cargos, xente de “altura e rango”, de carácter nefasto, que son devastadores puros de nós e da nosa Cultura, así coma outras e outros cómplices en clave de cultoretas, nada soft, que a un ben de ollalos non deixan de ser grotescos tanto pola ignorancia, como pola ousadía postos en chulería. Penosos para nós por seren de malas intencións certamente destrutivas). Tamén nese fío abofé coidémonos das e dos “impecables” valedores, que tal como reclamamos publicitarios, din conseguir boa cousa para ben noso, sempre din que o ouro e o mouro e no seu discurso expresan obrar lindamente polo pobo e case que existen palio. Estas e estes, xunto de máis, fan máis certo o que o pobo sabio ben sabe:

- A Cultura non é neutral. A Cultura é contido e vida.

Si, é amor incondicional. Sentimento que vai en nós. Nas nosas vidas. Velaí así é ela, a Cultura, sinxela, propia, nada virtual, moito menos postineira, e si horizontal e comprensiva. Non marca categorías absurdas. Sendo soberana non é dominante. Irmandando, transmite valores e non promove xerarquías.

Axúdanos e nela axudámonos a tomar conciencia de feitos e de vivencias, mesmo moitas veces sen sermos quen de lle poñer palabras. Ao seu valor sentimental auténtico tamén lle dá un firme valor documental de variadísima expresión, no fundamental, e moi importante sinalar, sen ser único, dicir que no oral popular e escrito, no/co ir dos tempos e nos/cos numerosos cambios, participando que é, como di Manuel Vilar, director do Museo do Pobo Galego, un xeito de anovar a pertenza e reforzar a intensidade co territorio que sustenta unha parte moi importante da memoria colectiva. Diremos que construíndo, achando, descubrindo, construíndo, con ollos de cada vez máis novos para as nosas alegrías e satisfaccións. As nosas procuras e preguntas marcaban o ir ao camiño comunal e alí estaba a Cultura aberta, receptiva. Sempre teremos quen nos bote unha man. Sempre. Fagamos, construímos para ter e sentirmos nós. Velaí a Cultura, ese feito de feitos.

- Paramos nalgunha cociña onde se xuntaban xentes, unhas veces máis, outras menos. Todo iso era moi familiar. Acolliánnos con moita naturalidade.

Observando, escoitando, conversando, participando, viña sendo a ocasión ideal para aprender. (así o manifestaba Dorothe Schubarth, na procura da tradición inmediata, tradición, como di Felipe Senén. A que vén do verbo latino “trado”, que significa pasar, transmitir e del deriva a palabra tradición, transmitir...). Estamos falando de Cultura e dela falamos de cousas creadas polas nosas xentes, falamos pois, como di o xa amentado Manuel Vilar, de elementos culturais. Nós dicimos que son a modo de miradas singulares para a grande mirada, a total mirada, da nosa proximidade. A Cultura. En definitiva, elas e eles, nós, na/coa Cultura, sermos dun lugar. Como di o mestre Toño de Lodoselo, da Limia:

¹ Deixar claro que cada vez que digamos Cultura referímonos á nosa Cultura Galega.

- "... que enorme eu ser (sendo) nós e así no/co pobo, gozar aprendendo, pero sobre todo, facendo. Que grande e fermoso é o FACER DA VECIÑANZA.

E conclúe:

- "... que o tempo, que é finito, é vida... e a clave é vivilo plenamente.

E así, na Cultura, dinos Miriam Ferradáns:

- *Cultura que vai de bo padal, que gusta tender pontes de saber, que a onde ti non chegas, chego eu, para así... deixar claro que a Cultura debe ser accesible.*

Xosé Gago, Xestor de Patrimonio, de polas terras de Brollón, indícanos:

- *Como país, temos unha oferta cultural riquísima, tanto no musical, no escénico, no literario, no audiovisual ou en calquera disciplina e facer. O reto está en poder facela chegar como oferta á xente e así democratizar a Cultura.*

A Cultura é a converxencia de espazos e tempos onde gozamos de saber, de descubrir e permitir a incorporación afectiva de cousas, ben delas, que non sabíamos que existían e tiñámolas diante, e aquelas outras que sen nos decatarmos, xa van en nós. Por iso na Cultura, sen dubidalo, atopamos sempre, apañamos e incorporamos. Velaí logo os costumes, as tradicións, a memoria, a historia. Por iso, amiga e amigo, con todo respecto, con falar acariñado, na Lingua, direiche:

- *A túa Cultura debía ser a nosa Cultura. A nosa Cultura debía ser a túa Cultura.*

E dicimos o antedito, porque a Cultura ben posta, disposta, tamén nos fai mirar o noso mundo, que en especial, sen deixar nada de lado, é o noso Pobo. Miralo con outros ollos, con outras ideas. Con ela, coa Cultura en acción, a maior ou menor intensidade, percibimos que os moitos anos deste noso Pobo, a vida e a historia, non poderemos deixalos de lado, á marxe, ignoralos, xa non digamos non darlle valor, nin dállellos as costas. Eses anos de vida e de historia, de Cultura, gusten ou non, guste ou non, máis ou menos, marcan e márcannos as nosas existencias, aínda que fagamos esforzos, oxalá que nunca, por ignorar a nosa Cultura, pois iso é, nin máis nin menos, que ignorarnos a nós mesmos. A Cultura nunca será invisible. Estará presente, máis ou menos viva, pero dentro e vixente. Convivimos (cohabitan algúns desgraciadamente) con noso pasado. O peso dos tempos, dos anos, é inevitable.

Velaí está, por séculos, todo cheo de tanto e de vidas. Os tempos con contido, a memoria e a historia, como as e os defuntiños, como os nosos nomes, están entre nós facendo vida. Cultura pois tamén. Sen esquecermos, telo ben e moi presente, que o vencello entre xeracións é importantísimo. Conta Dorothe Schubarth:

- *"...certo día coñecín unha anciá e cantábame o que sabía. Ao seu pensamento, ben seguro, retornaban os anos de moza e, de sócoto, chegou seu fillo do traballo. A cara daquela muller mudou. E calou."*

Non nos queiramos facer maiores a punto de nos meter na casa antes de tempo (e nunca), ou nunha residencia. Temos experiencia e algo sabemos da vida. Queremos, debemos, saber manexar a realidade que nos envolve, si, por moito que poidamos asustarnos. O corpo, aínda que vaia lento, a cabeza non pode parar de dar voltas xa que percibimos que cambian os guións, as músicas, os espazos, as palabras, a propia película. Nós sempre teremos forzas e recursos, intelixencia, para aboiar no medio de calquera ondaxe por moi forte que sexa. As derivas serán as menos. A nosa Cultura non son capítulos das batallas dos avós, nin das avoas. Sabemos soportar as carencias- quen non as ten!- con dignidade. Ernesto Sabato danos consello:

- *Traballar ata acabar calquera tarefa empezada, dá a base, a orixe, da necesaria rebeldía.*

Tampouco vivamos na angustia da que fala Pessoa:

- *"... a de ser sempre quen agarde a que lle abran a porta, xunto dun muro sen porta"*

Non podemos escribir a parte fundamental da nosa Cultura, sen sabelo. Ela en nós ha "beliscarnos ou tirarnos dos cabelos, para que sintamos o poder da súa (e nosa) beleza. E así leremos o que nos di a nosa intelixencia e sabencia:

- *"Colle quen es, lévao por todas partes"*

Estamos; creamos e facemos, máis ou menos, Cultura e así, ben por cidade, ben por aldea ou vila, participamos na sociedade que nos toca e así os anos van indo e os calendarios (que tamén van indo) obrigan repasar a historia, sobre todo, sen darlle de lado a nada, a nosa historia de proximidade e así quedan os tempos pasados e veláí estarán os posibles novos por vivir. Iso nota que merece a pena (e sempre será un bo momento) analizar o pasado e outear o futuro (intuíndo) desde a sinceridade, a identidade e a responsabilidade. Facelo tamén con quen compartan honestidade para tratar de irnos felices pola vida, na Cultura, tal utopía que será sempre esencia do posible. Claramente, o protagonismo será sempre o das persoas que fan comunidade, pobo, para iso merece a pena pararse á sombra e mornura (tamén frescura) da nosa identidade de galegas e de galegos e pensar con serenidade a importancia e significado da conservación limpa e claro desenvolvemento, sen falsidades, da nosa Cultura Popular (e dígoa así, con ese chamo Popular, porque que Cultura haberá se non se cristaliza no Pobo?).

O poeta, Presidente da Fundación Rosalía, escribe no Suplemento da xornal NÓS:

- *"Si, ás veces é preciso facer un alto para saber onde estamos. É preciso que o carro se deteña para saber se sabemos, Lidia, as pedras todas do camiño. Ti que dis? Eu, que cos ollos ben cerrados en ningunha batería."*

Non imos escondernos nas sombras de maquinacións de dubidosa (ou ningunha) credibilidade e, coa nosa humilde comprensión a funcionar, si poñernos á vista da luz pura da nosa (concreta e certa) Cultura. Non queremos, xa que logo, perder o real, nin as imaxes, da vida, da nosa memoria, da nosa historia e tradicións, da nosa Cultura total e propia, para quedarnos soamente coas palabras, incompletas, para así, na nostalgia, contar recordos tinguidos de grisallos. Non imos por esas. Non queremos o cristal embazado. Gustamos e con forza de disfrutar na nosa Cultura. Teñamos ollo coa chamada Cultura "transfusionista" na que só hai esa materia inamovible, permanente, clásica, "académica", correcta, como unha especie de plasma que entrará como unha benzón nas nosas veas, iso si, se soamente somos quen de permanecer "pasivos obedientes" ao recibilo Non, digamos, ás reverencias. O pobo é conservador de conservar, non

de quedarse quieto, nin ancorado no moi discutible. O pobo foi e é creador. Non nos desequilibremos do quen somos. Robert Hughes escribía:

- *"A autoestima xorde de facer as cousas ben, de descubrir vivencialmente como diferenciar a verdade da mentira e aprender, saber, que cousas nos unen e cales nos afastan."*

Neste verán que nos abraza, entre e no cultural, sería ben, ter un tempo, cremos importante, para disfrutar, exercitando o pensamento, lendo a imaxe que nos transmite a

poeta Olga Novo, si, a marabillosa na que un paxaro dá de comer a unha muller ou a un home, ou aos dous. Esa comida, masa nai, feita de Cultura e Lingua, tan fresca, saborosa e nosa, do país, nada manipulada. Coidadiño coa "desposesión" cultural. Coidadiño tamén cos e coas "trepas" políticas. A ciencia non ten solucións para todo. Desactivemos, tamén na e pola Cultura a sociedade de consumo inútil e mentireira. Fagámolo por outra que nos leve (e así nos coloquemos) a un mundo razoable. Abrámonos e gocemos de participar para sermos máis nós. Oskar Schindler, mediador salvador de tantas vidas, deixounos dito:

- *"O valor non está en gañar todas as batallas, senón en non renderse nunca"*

Non nos rendamos.

